

>> Josep Berga i Boix, (s.t.): Retrat de dona (1873). Oli/tela, 56,5 x 45 cm. Col·lecció particular.

Innovador en l'art i la pedagogia

La vida menuda d'un gran pintor

Josep Berga i Boix va néixer el 1837 en una modesta masoveria de la Pinya, fill gran de deu germans. Les dificultats per tirar endavant la família eren importants. Tot i això, el seu pare va tenir interès que els nois aprenguessin de lletra, tasca que feia un frare exclaustrat que vivia temporalment en una casa pairal propera a la seva. El mestre va veure en el jove uns dots que només podria ampliar si seguia la carrera eclesiàstica, i així fou que el 1852 la va començar a la preceptoria d'Olot, on es podien cursar els cinc cursos d'humanitats, és a dir, tres de gramàtica i llatí i dos de retòrica. Berga els féu en només tres anys, fet que demostra la seva capacitat. La preceptoria estava situada a l'edifici de l'Hospici, al costat de l'Escola de Dibuix, on es va matricular mig d'amagatotis, ja que el mestre de llatí opinava que això el destorbava dels seus estudis. Aquell moment representa els inicis de la seva formació artística, que, en paraules seves, «es reduïa a escarnir, a copiar o estrafer el que havia fet un altre, tant si era bo com dolent», una pedagogia anacrònica que Berga defineix amb contundència.

JOAN SALA > TEXT

Va anar al seminari de Girona el 1855, als divuit anys, durant nou cursos, fins al 1864. Un any abans d'ordenar-se sacerdot, va plegar. D'aquesta manera aprofità els coneixements que donava la institució, l'únic lloc on podia accedir a la cultura un ampli segment de la població del segle XIX.

Mentre estudiava, i per poder subsistir, anava fent feines puntuals que se li presentaven, i un cop fora del seminari va fer de mestre de dibuix en un col·legi lligat al bisbat, i de delineant amb l'arquitecte Martí Sureda, on

va ampliar la pràctica del dibuix en un vesant tècnic que li va ser de gran utilitat.

Durant la Revolució de Setembre va mostrar algunes actituds antiliberals. En veure que li podien portar maldecaps, es va exiliar a la Catalunya Nord durant un any, fins al novembre de 1869, qual el trobem novament a Girona fent oposicions per a la vacant de l'Escola de Dibuix d'Olot. Van ser unes oposicions molt controvertides, que van donar la plaça a un altre aspirant. Llavors va entrar de mestre al Centre Artístic d'Olot, una societat de gent benestant i culta que coneixien els actius tallers barce-

Un cop fora del seminari, Josep Berga va fer de mestre de dibuix en un col·legi lligat al bisbat, i de delineant amb l'arquitecte Martí Sureda

lonins de Martí Alsina i volien fer-ne un a Olot. Per materialitzar aquest projecte, es va creure que Berga era la persona adequada. Aquesta societat va tenir una important projecció en l'àmbit català gràcies a les exposicions fetes entre 1877 i 1883, on es van aplegar els pintors catalans més innovadors del moment. Era la primera vegada que una ciutat fora de Barcelona assumia el protagonisme de la pintura del país.

El mestre

Miquel Roger, el mestre de dibuix que havia aconseguit la plaça de l'Escola de Dibuix, renuncià al càrrec el 1877, i llavors nomenaren Berga com a nou titular. Va ser un esdeveniment important per a ell i que va marcar la vida de la població, ja que va aconseguir fer reviure una institució que estava desprestigiada i quasi sense alumnes, convertint-la en un referent per a d'altres centres del país. Continua encara activa, ara amb estudis universitaris. Va canviar-ne la pedagogia, passant de formar treballadors per a les indústries locals, especialment per als oficis

en què es necessitava el domini del dibuix —que era la finalitat d'aquest tipus d'acadèmies—, a donar una formació artística basada en el *pleinairisme*, sense oblidar el vessant professional, que fins i tot va potenciar. No oblidem que va ser l'ànima de la creació dels tallers d'imatgeria religiosa, on va formar els escultors i pintors que hi van treballar, alguns dels quals, en vista de la seva qualitat, van deixar la ciutat per assolir un reconeixement internacional. Tant aquests com els que van restar a Olot treballant en diverses feines, sempre van valorar l'impuls que els va saber donar el mestre.

El pintor

La producció plàstica de Berga a partir dels anys setanta és important. Pintà retrats, anatòmicament molt ben resolts i amb gran vivesa del rostre, que de ben segur eren plausibles per als models i li resultaven una sortida professional. Però els anys setanta són també representatius pels paisatges en els quals representa tant la natura com també diverses poblacions de les comarques giro-

>> *Josep Berga i Boix, (s.t.): Cims garrotxins amb fum (1902). Oli/tela, 52 x 82 cm. Col·lecció particular.*

Miquel Roger, que havia aconseguit la plaça de l'Escola de Dibuix d'Olot, renuncià al càrrec, i en nomenaren Berga com a nou titular el 1877

>> *A dalt*

*Josep Berga i Boix, (s.t.):
Arbre i boires (1906).
Oli/fusta, 27 x 37,5 cm.
Col·lecció particular.*

>> *A baix,*

*Josep Berga i Boix, (s.t.):
Escoltant l'avi (1872).
Oli/tela, 39 x 57,5 cm.
Col·lecció particular.*

nines, del Vallespir i del Llenguadoc, on va sojornar en un nou exili durant la Tercera Guerra Carlina. Pintar els retrats de la gent benestant que anaven als balnearis ultrapi-renencs era la forma de guanyar-se la vida mentre era lluny de casa seva, on tenia la dona i dos fills, els quals havia d'ajudar.

Són igualment dels anys setanta una sèrie de quadres de gènere amb escenes idealitzades del món rural, unes d'interiors de cuines amb dones feinejant o amb diverses generacions entorn de la llar de foc escoltant l'avi. D'altres quadres són d'exterior, i presenten grups de persones pregant davant d'un oratori, o també escenes d'homes armats defensors del país.

La dècada dels setanta és bàsica per al pintor, amb l'inici de temàtiques que continuarà plasmant fins als seus darrers dies. És representativa la dels aplecs, amb la gent entorn d'ermites; o l'interès per pintar arbres, que admirava per diferents motius, especialment roures, uns monuments de la

Els anys setanta del segle XIX són també representatius, pels paisatges i poblacions de les comarques gironines, del Vallespir i del Llenguadoc

natura. Inicià igualment el tema dels camps blancs de fajol florit, que més endavant ha resultat recurrent per a molts artistes.

Però la gran aportació pictòrica de Berga es produeix en el darrer decenni del segle dinou, i fins a la seva mort, el 1914. A mesura que l'home es feia gran esdevenia més creatiu, tant pictòricament com literària. Els quadres de paisatge agafen unes àmplies panoràmiques que no havien estat presents en etapes anteriors. Són olis de grans dimensions, amb un plantejament iconogràfic complex, de moltes serralades consecutives i valls, molt ric en imatges, que no havia fet abans. Dóna una gran importància als celatges, que ocupen generalment la meitat de la tela, i en els quals s'observa una gamma cromàtica riquíssima de tonalitats. Pinta l'exuberància garrotxina, d'uns infinits matisos de verds primaverals o marrons tardorencs, amb el teló de fons del Pirineu o també del massís del Puigsacalm, un muntanyam omnipresent en la comarca.

Al llarg de la seva llarga etapa pictòrica es va interessar molt per reproduir els fenòmens atmosfèrics, sobretot les boires i les nuvolades —tan habituals en la comarca—, i ara, en l'etapa final de la seva vida, ho accentua, pintant paisatges emboirats, de gran complexitat gràfica. Reproduïm en el dossier una representació de totes aquestes diferents etapes pictòriques.

Torna a interessar-se pel tema de la dona, amb una mateixa figura que repeteix moltes vegades i que és la seva musa. De fet, pinta *Clareta*, la protagonista d'una de les seves novel·les.

Berga i Boix, conegut familiarment com l'avi Berga, va ser bàsic en la definició estètica de l'Escola d'Olot, que, no ho oblidem, representa el moviment pictòric inspirat en el paisatgisme més significatiu del país.

Joan Sala i Plana
és historiador de l'art.

>> **Josep Berga i Boix, (s.t.):**
Ramat hivernal (1908).
Oli/tela, 43 x 69 cm.
Col·lecció particular.

La gran aportació pictòrica de Berga es produeix en el darrer decenni del segle dinou i fins a la seva mort, el 1914